

195. Kiskunfélegyháza határa

(Bács-Kiskun megye) Á, Kö

2007. október 15-én helyszíni szemlét végeztem az I. és II. katonai felmérés térképein jelölt Nagy-Téglás-domb és Kis-Téglás-domb területén. A 18. századi Téglás megjelölés nagy valószínűséggel régészeti lelőhelyet jelezhet. E területről (egykori Kisszállás) van más 18. századi forrás is, mely olyan helyről beszél határdomb felhányásánál, ahol rengeteg téglá, csont volt.

Gátér-Zöldmező: Ezen a lelőhelyen 1989-ben Somogyvári Ágnes végzett leletmentést egy Árpád-kori temetőben. A helyszínt azonosítottam, a templom körüli temetőt rejtő domb környékén az ehhez tartozó telep elhelyezkedését részben térképre vittem. A környezetéből egykor erősen kiemelkedő domb nagy részét elpusztították, maradék részén tanya állt. A térkép alapján a lelőhely a gátér-kiskunfélegyházi határon fekszik, Gátér tőszomszédságában, de már a félegyházi oldalon.

Kis-Téglás: A térkép alapján meghatároztuk a helyszínt. Egy magasabb dombvonulat lábánál találtam 1 db 14–15. századi kerámiatöredéket, más régészeti lelőhelyre utaló nyom nem mutatkozott. Itt elég nagy mennyiségű téglá volt nagy területen szétszórva. Helyiek elmondása szerint malom állt még a 20. sz. elején azon a helyen, így valószínű, hogy ezek egy 18. századi malomhoz tartozhattak. (Ennek ellentmond viszont az, hogy már az I. katonai felmérésen is Kis-Téglás a hely neve.)

Nagy-Téglás: A dombvonulat tetején erőteljesen magasított mesterséges halom áll. Sajnos eléggé megrongált, a pálmónostori betonút építéséhez részben elhordott, maradék része erdősített. Komolyabb megfigyelést nem lehetett tenni. A domb környezetében Árpád-kori lelőhelyet regisztráltunk. Elég valószínű egy Árpád-kori templomos hely a domb tetején. A halom legmagasabb pontján valószínűleg újkori, 3×3 m alapterületű halomcska van, talán a forrásban is említett 18. századi határdomb. Ezen magassági pont található.

ROSTA SZABOLCS

196. Kiskunhalas, Katolikus temető, Kápolnahely

(Bács-Kiskun megye) Kk

A 2005-ben végzett megelőző feltárás folytatásaként 2007. március 27. és április 2. között a mai temetőt körbekerítő kerítés és rézsű tervezett nyomvonalán mintegy 218 m²-t kutattunk meg. A domb D-i oldalán, a Temető u. felől, közvetlenül a műút mellett egy kb. 2 m széles sávban; a Temető utcával párhuzamosan, az úttól 2–6 méterre; a tervezett kerítés nyomvonalán 120 cm szélességben, 35 m hosszú szakaszon; valamint a kerékpárúttal párhuzamos, É-D-i irányú, 70 m hosszú 200–170 cm szélesség között váltakozó területen végeztünk régészeti feltárást.

Az újkori temetkezések és az exhumálás során okozott beásások erősen bolygatták a 14–15. századi sírokat, valamint a templom maradványát. Összesen 118 sírt, a

templom hajójának ÉK-i sarkát és a középkori temetőt határoló temetőárok É-i részének részletét tártuk fel és dokumentáltuk. Az újabb feltárással a középkori sírok száma 385-re nőtt.

A 2005. évi ásatási területünkhöz csatlakozó É-D-i irányú szelvényünk közepén előkerült egy 110–115 cm magas falmaradvány. Felső, terméskő- és tégladarabokból épített 20–25 cm-es része eredetileg talán a templom ÉK-i hajójának falmaradványa lehetett, amely a szelvényfalban D-i és Ny-i irányban is egyaránt folytatódott. A habarccsal összefogott kövek és téglák alatt a fal visszatöltött alapozási árkát figyeltük meg. Közvetlenül a falmaradvány mellett az omladékrétegből feliratos(?), szürke színű vakolatdarab, valamint egy ezüstérme került elő. A temetőt É-ről határoló árok kissé ívelt oldala V alakban szűkült össze. Az árokból leletanyag nem került elő.

A temető DDK-i része ritkább, köznépi jelleget mutatott, míg a templomhoz közeledve 3–4 rétegben figyeltük meg a temetkezéseket. A 2005. évi ásatással ellentétben az É-i temetőárok közvetlen közelében is gyakori volt a többszörös rátemetkezés. Érdekes, hogy a tervezett kerítés nyomvonalán megnyitott keskeny árokszerű szelvényünk középső, mintegy 15 m-es szakaszán szinte teljesen hiányoztak a középkori sírok.

A temetkezésekből viszonylag nagyszámú, többnyire ezüstműből és bronzból készített, 14–15. századra jellemző leletanyag került elő: pártadíszek, ráhúzott lemezgömbös fülbevalók, gyöngyök, fülesgombok, fejcsigolyák, ruhaveretek, különböző típusú ruhacsatok, övszerelékek, pártáövek, ruhakapcsok, pénzek, illetve vastárgyak. A sírok közül leletanyagában kiemelkedett a 312. és 357. sz. sír. Előbbi sírban a csontváz derekán ezüst/bronz övcsattal, szíjvéggel és veretekkel (négyzet és rozetta alakú) díszített bőröv maradványát sikerült in situ megfigyelnünk, míg utóbbi sírban a bolygatlan, koporsóban eltemetett csontváz körül ezüst pénzérmét, ruhaveretet és csatot, fülesgombot, valamint egy vaskést találtunk. Több esetben sikerült eredeti helyzetben megfigyelnünk koporsóvasalatokat, sarokpántokat.

A történeti adatok, valamint a temetkezési szokások és a leletanyag alapján az ide temetkező népesség magyar és kun elemeket egyaránt tartalmazott. A templom méretének, alaprajzának, illetve korának pontosítására újabb feltárásokra lenne szükség.

GALLINA ZSOLT – VARGA SÁNDOR

197. Kiskunhalas, Tesco áruház

(Bács-Kiskun megye) Sza

2007. január 17-én helyszíni szemlét végeztünk a Tesco áruház, az 53. sz. főút és az áruházútól Ny-ra található házsor közötti területen. Ennek során egy szarmata lelőhelyet azonosítottunk, mely minden bizonnyal a korábban a Tesco áruház területén Rosta Szabolcs által feltárt szarmata település szerves része. A lelőhely az áruház épületének ÉNy-i sarkától a D-i telekhatárig terjed, D-i kiterjedése nem megállapítható. Nyugati

irányban az áruháza kerítésétől mintegy 25–30 m szélességben figyelhető meg.

KNIPL ISTVÁN

198. Kistormás határa

(Tolna megye) Ó, Kö

2007. október 17-én terepbejárást végeztem a település több pontján.

Wosinsky Mór 1891-es régészeti kérdőívében található egy középkori templomra utaló adat Kistormás határából, az egykori Raizenkirchhof-dűlőből. A dűlő Kistormás közepétől D-re, egy É–D irányú patak mentén helyezkedik el.

Kender-földek: Ettől É-ra kb. 1200 m-re egy a halastó felé kiszélesedő melléknyúlványon, valamint az alacsony vízszintű halastó medrében kevés középkori kerámiát gyűjtöttem kb. 200 m hosszan.

Rohrwiesen: A dűlő D-i végében, két patak összefolyásánál őskori töredékeket figyeltem meg.

Az egykori Raizenkirchhof-dűlő nagyjából a két lelőhely között feküdt, de itt nem találtam leleteket.

K. NÉMETH ANDRÁS

199. Komárom/Almásfüzitő, Gerhát

(Komárom-Esztergom megye) Ró

A részletes tanulmányt lásd a kötet 51. oldalán!

BORHY LÁSZLÓ – SZÁMADÓ EMESE

200. Komárom-Szőny, MOLAJ, Kőolaj út 2.

(Komárom-Esztergom megye) Ró

2007. március 20. és június 21. között a Komáromi Klapka György Múzeum és az ELTE Ókori Régészeti Tanszéke megelőző feltárást végzett a beruházás területén (Hrsz.: 5408/32). A tervezett 1400 m² nagyságú csarnok és fejpület a korábbi évek kisebb területein folyó mentő feltárási után lehetőséget adott a Brigetio katonai táborától D-re fekvő római kori temető nagyobb felületű kutatására. A teljes humuszolás után világossá vált, hogy a területet teljes egészében újkori ipari létesítmények elplanírozott törmeléke fedi. Ennek eltávolítása után 1,7 m mélységben értük el a még érintetlen római kori réteget. A még érintetlen rétegben, feltételezhetően a temető megelőző canabae területéhez tartozó objektumok kerültek elő. Az objektumok jelentős része kisebb-nagyobb méretű, az É-i iránytól 45°-os szögben elforgatott árkokból állt. Az árkok a sárga altalajba voltak bevágva, közülük említésre méltó az a szögletes alapterületű, 1,5 m széles árokrendszer, amelynek két sarka is a vizsgált területre esett. Az árkok kibontása során a betöltésben helyenként nagyobb intenzitású római kori hulladékot találtunk. Az árkok betöltésébe már sérülten belekerült szürke és nyers színű kerámia mellett észak-itáliai vékonyfalú csésze, Pannonische Glanztonware és brigetiói sávós kerámia töredékei is fellelhetők voltak. A betöltésből származó

jelentős mennyiségű kerámia mellett kisebb számban üvegedények töredékeit és egy csontból faragott kéz alakú csonttű töredékét bontottuk ki. A feltárt árkok mellett több ponton észleltünk kör alakú objektumot. Római kori hulladékkal feltöltött gödrök, feltehetőleg agyaggyerőhelyek voltak.

Az agyaggyerő gödrök között említésre méltó az a 2,5 m átmérőjű gödör, amely a római kori törmelék alatt egy ló és három kutya csontvázát tartalmazta. Ugyancsak római kori hulladékkal feltöltött agyaggyerőgödör lehetett az az objektum, amely kiásása során egy viszonylag mélyre ásott Ny–K-i tájolású sírt érintett. A gödör betöltésének a kibontása során egy szögletes sírfoltot figyeltünk meg, melyben egy férfi csontváza feküdt, mellékletek nélkül. A terület ÉK-i sarkában feltártuk egy a nagy árokrendszerrel megegyező tájolású épület DNy-i sarkát. A pillérekkel megerősített falmaradványból az újkori bolygatottságnak köszönhetően csak az alsó alapozási kősor maradt meg. Értékelhető leletek hiányában csak feltételezhető, hogy az épület a temetkezést megelőzően a területre kiterjedt canabae része lehetett.

Ugyancsak a temetkezést megelőző időszakhoz köthető az, a terület DNy-i sarkában feltárt, 1,5 m külső és 0,8 m belső átmérőjű kút, amelynek felső betöltődésében az árkokéhoz hasonló római kerámiával és elpusztult kutya csontvázával kevert föld volt. A kút külső és belső gyűrűjének bontása során további brigetiói sávós kerámiát és tegula-töredékeket tártunk fel; 4,5 m mélységet elérve a kút bontása során elértük a talajvízszintet, amely folyóhomokkal keverve egy másodlagosan felhasznált római kori hordó maradványait foglalta magába. A feltehetőleg vörösfenyőből készült hordó 23 db dongája meglepően jó állapotban maradt meg. Az egyenként felszedett dongák alsó részén ugyancsak fából készült abroncsot találtunk, amely szögletes keresztmetszetű facsapokkal volt a hordó testéhez rögzítve. A felszedett dongák között több darabon észleltünk égetett bélyeget. A restaurálást megelőzően is jól kivehető a *legio I Adiutrix* rövidítése a feliratban. A biodízel üzem létesítése során régészeti megfigyelést végeztünk az ipari csarnokot körülvevő út és öt darab egyenként 25 m² nagyságú szivattyúszín területén is, ám itt régészeti jelenséget nem találtunk.

SZÁMADÓ EMESE – BORHY LÁSZLÓ

201. Komárom-Szőny, Petőfi Sándor út 91.

(Komárom-Esztergom megye) Ró

A Brigetio katonavárosában fekvő ingatlanon próba-feltárássra került sor. Az alapozási árok alján, a DNy-i sarokban kavicsos, tegulás omladékréteget találtunk, amely azonban számottevő régészeti leletet nem tartalmazott. Az omladékréteg folytatása Ny felé, tehát az építkezés határán kívül esett, az esetleges objektumot az építkezés így nem veszélyeztette.

Munkatárs: Trugly Sándor régész.

SZÁMADÓ EMESE